

ДОСЛІДЖЕННЯ МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

УДК 811.112.2

ПЕРЕКЛАД НІМЕЦЬКИХ ІНФІНІТИВНИХ КОНСТРУКЦІЙ У АГРАРНІЙ ПІДМОВІ

С.М. АМЕЛІНА, доктор педагогічних наук, професор,

E-mail: svetlanaamelina@ukr.net

ORCID: 0000-0002-6008-3122

Т.С. КРИВОШЕЙ, студентка магістратури,

Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail: tetiana_kryvoshei@i.ua

Анотація. У статті висвітлено способи перекладу німецьких інфінітивних конструкцій у аграрній підмові й досліджено розуміння їх синтаксичних характеристик, зокрема, функції у реченні, сполучуваності, валентності, керування, когерентності тощо. На основі матеріалів, що були відібрані з фахової літератури німецькою мовою, фахових періодичних видань та електронних ресурсів було доведено доцільність застосування перекладацьких трансформацій при перекладі німецьких інфінітивних конструкцій українською мовою, що насамперед зумовлено розбіжностями між граматичними системами німецької й української мов. В результаті дослідження було виявлено, що найбільш вживаними інфінітивними конструкціями у аграрній підмові сучасної німецької мови є такі: *Modalverb + Infinitiv*, *um... zu + Infinitiv*, *sein + zu + Infinitiv*. На основі аналізу різних варіантів перекладів було визначено, що для досягнення адекватного перекладу німецьких інфінітивних конструкцій в аграрній підмові доцільно застосовувати перекладацькі трансформації, зокрема: зміну структури речення, членування складного речення / об'єднання простих речень, заміну частин мови (дієслово на іменник), зміну стану (пасивного на активний). Однак, серед усіх трансформацій одним з найбільш вживаних прийомів перекладу інфінітивних конструкцій було визначено компресію. Вибір способу перекладу інфінітивних конструкцій значною мірою залежить від їх лексичного наповнення.

Ключові слова: інфінітивні конструкції, способи перекладу, компресія, перекладацькі трансформації, аграрна підмова, аналіз

Актуальність. На тлі зростання кількості міжнародних угод між українськими і німецькомовними партнерами останнім часом загострюється потреба в підвищенні якості перекладів різноманітних матеріалів у аграрному секторі. Вирішення питання якості перекладів пов'язано, з одного боку, з пошуками лексичних відповідників у цільовій мові, а, з іншого боку, поза увагою дослідників і перекладачів-практиків не повинні залишатись питання відтворення граматичних структур однієї (вихідної) мови засобами іншої (цільової). Тому сучасний етап лінгвістичних і перекладознавчих досліджень характеризується посиленням інтересу до проблем, пов'язаних із вивченням граматичних явищ у різних аспектах, закономірностей будови і функціонування граматичних підсистем, прийомів їх перекладу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми функціонування фахових мов, перекладу термінології, якості перекладу фахових текстів досліджували В. Карабан, Т. Кияк. Питання використання перекладацьких трансформацій для досягнення еквівалентності вивчали В. Гак, В. Комісаров, І. Корунець, Л.Латишев, А. Мамрак, Р. Міньяр-Білоручев, Я. Рецкер та ін. До кола актуальних питань науковці відносять визначення лексико-граматичного статусу мовних одиниць і форм, зокрема, інфінітива (С. Амеліна, Л. Долгополова).

Незважаючи на досить значну кількість праць, присвячених вивченню інфінітива й інфінітивних конструкцій, лишається низка недостатньо висвітлених питань, насамперед, пов'язаних із їх формальними й семантичними структурами, специфікою функціонування у різних підмовах, особливостями перекладу як окремих інфінітивів, так і інфінітивних конструкцій.

Метою статті є розглянути способи перекладу німецьких інфінітивних конструкцій, які вживаються у аграрній підмові.

Важливим **завданням дослідження** є визначення найбільш поширених способів перекладу зазначених конструкцій і розуміння їх синтаксичних характеристик, зокрема, функції у реченні, сполучуваності, валентності, керування, когерентності тощо. Насамперед, необхідно розглянути тлумачення науковцями німецькомовного простору поняття «інфінітивна конструкція». У цій якості найчастіше досліджуються інфінітивні конструкції з *zu*. Г. Ціфонун, Л. Хофманн, Б. Штрекер вважають їх не повними реченнями, а обов'язковими «вбудованими» у структуру речення максимальними предикатами без підмета [7]. З іншого боку, І. Рапп, А. Вольштайн розглядають інфінітивні конструкції з *zu* з точки зору розподільчих синтаксичних критеріїв, що на відміну від чистих інфінітивів та дієприслівників, можуть бути рівнозначними до речень [6, с. 340].

Матеріали і методи дослідження. Матеріали дослідження були відібрані з фахової літератури німецькою мовою, фахових періодичних видань, веб-сайтів. У роботі були використані такі методи дослідження:

- описовий метод (для висвітлення особливостей використання інфінітивних конструкцій у німецьких текстах аграрної тематики);
- структурно-семантичний метод (дав змогу визначити структурно-семантичні характеристики інфінітивних конструкцій у німецькій мові);
- порівняльно-зіставний аналіз (слугував для з'ясування рівня адекватності українських перекладів німецьких текстів у аграрній сфері);
- метод узагальнення (для встановлення спільних характеристик щодо прийомів перекладу інфінітивних конструкцій у текстах аграрної тематики з німецької мови українською);
- елементи статистичного методу.

Результати. Зауважимо, що єдиний критерій при визначенні синтаксичного статусу інфінітива відсутній, і, як наслідок цього, в мовознавстві існує непослідовність при віднесенні інфінітива до різних членів речення в аналогічних конструкціях [1, с. 4]. Однак, більшість дослідників сходяться на думці, що інфінітивні конструкції можуть виконувати у реченнях різноманітні функції: підмета, доповнення, означення, але головним чином вони виступають як складова частина присудка. Саме у цій функції, як свідчать численні приклади, інфінітивні конструкції вживаються у аграрній підмові.

Типи інфінітивних конструкцій у аграрній підмові

Інфінітивні конструкції	Приклади
werden + Infinitiv	<p>Biomasse ist bereits heute der bedeutendste Erneuerbare Energieträger in Österreich. Er wird zur Reduktion der Energieimporte und für die dezentrale Energieproduktion am Land eine zentrale Rolle spielen [4].</p> <p>Біомаса вже сьогодні є найважливішим відновлюваним енергоносієм у Австрії. Вона відіграватиме головну роль щодо імпорту енергії та децентралізації виробництва енергії в сільській місцевості.</p>
Modalverb + Infinitiv	<p>Aus anderen Ländern kamen Pflanzen wie Erdäpfel, Tomaten oder Reis nach Europa, ohne die wir uns unsere Ernährung heute nicht mehr vorstellen können [4].</p> <p>З інших країн до Європи завезли такі рослини, як картоплю, помідори або рис, без чого ми сьогодні більше не можемо уявити наше харчування.</p>
Modalverb + Infinitiv II	<p>Durch diese intensive Landwirtschaft kam es zu einer Überproduktion an landwirtschaftlichen Produkten – es wurde mehr erzeugt, als verkauft werden konnte [4].</p> <p>Це інтенсивне сільське господарство призвело до перевиробництва сільськогосподарської продукції – продукції вироблялось більше, ніж можна було продати.</p>
lassen (sich) + Infinitiv	<p>So lässt sich einerseits dem hohen Bodenverbrauch entgegenwirken und andererseits leistbarer Wohnraum im ländlichen Raum schaffen [4].</p> <p>Таким чином можна протидіяти, з одного боку, високому рівню використання ґрунтів, і, з іншого боку, створити прийнятну територію для проживання в сільській місцевості.</p>
Substantiv + Infinitiv	<p>Diese Situation erfordert eine Neuausrichtung von Raumordnung bzw. Raumplanung, Baurecht und Wohnbauförderung mit dem Ziel Flächen zu sparen und den Bodenverbrauch auf 2,5 Hektar pro Tag zu beschränken [4].</p> <p>Така ситуація вимагає переорієнтації територіального планування, будівельного законодавства і житлових субсидій з метою зекономити територію й обмежити використання землі до 2,5 га на день.</p>
um... zu + Infinitiv	<p>Um in einer globalisierten Welt bestehen zu können, ergaben sich für österreichische Landwirte zwei Möglichkeiten [4].</p> <p>Щоб вжити в глобалізованому світі, у австрійських фермерів було дві можливості.</p>
Es geht darum +	Es geht auch darum , den ländlichen Raum neu zu

Infinitiv	denken [4]. Йдеться також про переосмислення сільської місцевості.
sein + zu + Infinitiv	7,5% der österreichischen Exporte sind auf landwirtschaftliche Produkte zurückzuführen [5]. 7,5% австрійського експорту пов'язано з сільськогосподарською продукцією.

Порівняння граматичних систем німецької й української мов під кутом зору вживання інфінітивних конструкцій дозволило встановити наявність розбіжностей між ними, до яких віднесено: відмінності у порядку слів як у простих, так і у складних реченнях; різний обсяг змістового наповнення інфінітивних конструкцій; різницю у функціональних характеристиках подібних конструкцій. Урахування цих розбіжностей є необхідним для досягнення адекватності перекладу. Розглянемо деякі варіанти вирішення таких перекладацьких завдань.

Зазначимо, що розбіжності між граматичними системами німецької й української мов дозволяють оптимізувати у контексті економії мовних засобів переклад інфінітивних конструкцій з німецької на українську мову таким чином, що в українському варіанті можливим є використання одного дієслова замість кількох.

Biomasse ist bereits heute der bedeutendste Erneuerbare Energieträger in Österreich. Er wird zur Reduktion der Energieimporte und für die dezentrale Energieproduktion am Land eine zentrale Rolle spielen [4].

Біомаса вже сьогодні є найважливішим відновлюваним енергоносієм у Австрії. Вона відіграватиме головну роль щодо імпорту енергії та децентралізації виробництва енергії в сільській місцевості.

Такий прийом перекладу доцільно застосовувати і у тому випадку, коли у вихідному (німецькому) реченні вжито інфінітивну конструкцію sein + zu + Infinitiv, яка відображає пасивність підмету щодо дії, означеної інфінітивом, наприклад:

7,5% der österreichischen Exporte sind auf landwirtschaftliche Produkte zurückzuführen [5].

7,5% австрійського експорту пов'язано з сільськогосподарською продукцією.

Доцільним є використання компресії й у тих випадках, коли інфінітивний компонент конструкції є сталим сполученням або виражається сполученнями типу «дієслово + дієслово», «дієслово + дієприслівник», «дієслово + прислівник» тощо. Наприклад:

Ständig werden Neuheiten gezüchtet, viele der älteren Sorten verschwinden aus dem Markt und drohen verloren zu gehen [3, с.12].

Постійно вирощують нові сорти, багато з більш старих сортів зникають з ринку, навіть існує загроза їх втрати.

На окрему увагу заслуговують особливості перекладу німецьких інфінітивних зворотів «um ... zu + Infinitiv», «statt ... zu + Infinitiv», «ohne ... zu + Infinitiv». Зокрема, в українській мові є конструкції, які відповідають німецьким інфінітивним зворотам «um ... zu + Infinitiv» – «для того, щоб» і «statt ... zu + Infinitiv» – «замість того, щоб». Однак, під час перекладу цих зворотів українською мовою можливі різні варіанти їх передачі – повний, коли інфінітивна група повністю відтворюється цільовою мовою, і використання компресії, що здебільшого відбувається шляхом вилучення модального дієслова, яке входить до складу інфінітивної конструкції. Порівняємо:

Um die steigenden Nahrungsansprüche zu befriedigen und den laufenden Verlust an landwirtschaftlicher Produktionsfläche (durch Straßen-, Wohnhaus- und Industriebau gehen täglich zirka 38 ha landwirtschaftlicher Nutzfläche verloren) auszugleichen, musste sowohl die Flächenproduktivität (durchschnittlich 2,5 % pro Jahr) als auch die Arbeitsproduktivität stark zunehmen [5].

Щоб задовольнити зростаючі потреби у продуктах харчування і компенсувати постійні втрати площі сільськогосподарського виробництва (через будівництво доріг, житла й промислових об'єктів щодня втрачається близько 38 га сільськогосподарських угідь), потрібно значно підвищити як продуктивність на одиницю площі (в середньому на 2,5% за рік), так і продуктивність праці.

Um in einer globalisierten Welt bestehen zu können, ergaben sich für österreichische Landwirte zwei Möglichkeiten [4].

Щоб вижити в глобалізованому світі, у австрійських фермерів було дві можливості.

Проте варто звернути увагу, що переклад першого із наведених прикладів може здійснюватись і таким чином, що інфінітив буде замінено на іменник, тобто шляхом зміни частини мови, наприклад:

З метою задоволення зростаючих потреб у продуктах харчування і компенсації постійних втрат площі сільськогосподарського виробництва (через будівництво доріг, житла й промислових об'єктів щодня втрачається близько 38 га сільськогосподарських угідь), потрібно значно підвищити як продуктивність на одиницю площі (в середньому на 2,5% за рік), так і продуктивність праці.

Водночас під час перекладу текстів аграрної тематики необхідно враховувати, що в українській мові немає прямого відповідника інфінітивного звороту «ohne ... zu + Infinitiv», що спонукає до пошуків варіантів його перекладу українською мовою. Найбільш часто, як свідчить дослідження, вживається інфінітивний зворот «um ... zu + Infinitiv».

Варто взяти до уваги, що під час здійснення перекладу німецьких інфінітивних конструкцій українською мовою слід зважати на розбіжності у синтаксичній будові речень.

На відміну від німецької мови, для якої типовим є досить велика частота вживання пасивних конструкцій, особливо у науково-технічній літературі, у тому числі й у аграрній підмові, українська мова характеризується використанням у аналогічних випадках активного стану. Тому, виконуючи переклад текстів аграрної тематики, варто врахувати доцільність заміни пасивного стану активним, особливо у тому випадку, коли до складу інфінітивної конструкції входить Infinitiv Passiv. Наприклад:

Durch eine Spezialisierung auf seltene Nutzpflanzen oder Nutztiere und die Zusammenarbeit mit dem regionalen Tourismus können diese Produkte besser beworben und verkauft werden [4].

Спеціалізуючись на рідкісних культурах або сільськогосподарських тваринах та співпрацюючи з регіональним туризмом, ці продукти можна краще рекламувати і продавати.

Досить часто переклад інфінітивних конструкцій з німецької на українську мову відбувається шляхом заміни однієї частини мови іншою, тобто дієслова (інфінітива) іменником. Наприклад:

Es geht auch darum, den ländlichen Raum neu zu denken [4].

Йдеться також про переосмислення сільської місцевості.

Коли йдеться про переклад науково-технічної літератури, до якої належать і тексти аграрної тематики, необхідно звернути увагу на вживання інфінітивів у інструкціях з експлуатації пристроїв та обладнання і правилах техніки безпеки, а відтак і на їх переклад українською мовою. Наприклад:

Bei auftretenden Störungen gilt als erster Grundsatz: Motor aus, Stillstand der Arbeitswerkzeuge abwarten und Maßnahmen gegen irrtümliches In-Gang-Setzen treffen [2, с. 14].

У разі порушення основне правило є таким: зупинити двигун, зачекати, поки зупиняться інструменти, і вжити заходів щодо коригування помилкового налаштування.

Як бачимо, для уточнення дій у випадку порушення роботи приладів, вживаються чіткі, короткі формулювання з інфінітивами, які навіть додаються в українській версії інструкції.

Звернемо увагу також на переклад досить часто вживаних конструкцій lassen + Infinitiv, які слугують для позначення можливості виконання дії, яку виражає інфінітив. Наприклад:

So lässt sich einerseits dem hohen Bodenverbrauch entgegenwirken und andererseits leistbarer Wohnraum im ländlichen Raum schaffen [4].

Таким чином можна протидіяти, з одного боку, високому рівню використання ґрунтів, і, з іншого боку, створити прийнятну територію для проживання в сільській місцевості.

Висновки і перспективи дослідження. Таким чином, можна зробити висновок про те, що найбільш вживаними інфінітивними конструкціями у аграрній підмові сучасної німецької мови є такі: Modalverb + Infinitiv, um... zu + Infinitiv, sein + zu + Infinitiv. Для досягнення їх адекватного перекладу доцільно застосовувати перекладацькі трансформації, зокрема: зміну структури речення, членування складного речення / об'єднання простих речень, заміну частин мови (дієслово на іменник), зміну стану (пасивного на активний). Вибір способу перекладу інфінітивних конструкцій значною мірою залежить від їх лексичного наповнення.

Список використаних джерел

1. Амеліна, С.М. Інфінітивні конструкції у сучасній німецькій мові: монографія [Текст] / С.М. Амеліна. – К.: «Центр учбової літератури», 2017. – 160 с.
2. Baumarbeiten. Sozialversicherung für Landwirtschaft, Forsten und Gartenbau [Текст]: Kassel, 2017. – S. 76.
3. Der Gartenbau. Bundesanstalt für Landwirtschaft und Ernährung [Текст]: Bonn, 2015. – S. 36.
4. Landwirtschaft gestern und heute [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://www.demokratiewebstatt.at/thema/thema-landwirtschaft-einst-und-jetzt/landwirtschaft-gestern-und-heute/>.
5. Landwirtschaft [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.hallo-austria.at/deutsch/wirtschaft/landwirtschaft/>.
6. Rapp, I., Wöllstein, A. In: Meibauer, J., Steinbach, M., Altmann, H. (Hrsg.): Satztypen des Deutschen. [Текст] - Berlin, New York: De Gruyter, 2013. – S. 338-355.
7. Zifonun, G., Hoffmann, L., Strecker, B. et al. Grammatik der deutschen Sprache. 3 Bde.[Текст] Berlin: de Gruyter, 1997.

References

1. Amelina, S.M. 2017. Infinityvni konstrukciyi u suchasnij nimeczkij movi: monografiya [Infinitive constructions in modern German language: monograph]. Centr uchbovoyi literatury, 160 .
2. Baumarbeiten. Sozialversicherung für Landwirtschaft, Forsten und Gartenbau . 2017. [Tree work. Social insurance for agriculture, forestry and horticulture] Kassel , p. 76.
3. Der Gartenbau. Bundesanstalt für Landwirtschaft und Ernährung. 2015. [Horticulture. Federal Institute for Agriculture and Food] Bonn, p. 36.
4. Agriculture yesterday and today. Available at: <https://www.demokratiewebstatt.at/thema/thema-landwirtschaft-einst-und-jetzt/landwirtschaft-gestern-und-heute/>.
5. Agriculture. Available at <http://www.hallo-austria.at/deutsch/wirtschaft/landwirtschaft/>.
6. Rapp, I., Wöllstein A. In: Meibauer, J., Steinbach, M., Altmann, H. (Hrsg.). 2013. Satztypen des Deutschen. [Types of sentences in German language]. Berlin, New York: De Gruyter, 338-355.
7. Zifonun, G., Hoffmann, L., Strecker, B. et al. (1997). Grammatik der deutschen Sprache. [Grammar of the German language]3 Bde. Berlin: de Gruyter.

ПЕРЕВОД НЕМЕЦКИХ ИНФИНИТИВНЫХ КОНСТРУКЦИЙ В АГРАРНОМ ПОДЪЯЗЫКЕ

С.М. Амелина, Т.С. Кривошей

Аннотация. В статье отражены способы перевода немецких инфинитивных конструкций в аграрном подъязыке, а также исследовано понимание их синтаксических характеристик, в частности, функции в предложении, сочетаемости, валентности, управления, когерентности и тому подобного. На основе материалов, которые были отобраны из профессиональной немецкоязычной литературы, профессиональных периодических изданий и электронных ресурсов была доказана целесообразность применения переводческих трансформаций при переводе немецких инфинитивных конструкций на украинском языке, что в первую очередь предопределенно расхождением между грамматическими системами немецкого и украинского языков. В результате исследования было выяснено, что наиболее употребляемыми инфинитивными конструкциями в аграрном подъязыке современного немецкого языка являются такие: *Modalverb + Infinitiv*, *im. zu + Infinitiv*, *sein + zu + Infinitiv*. На основании анализа различных вариантов переводов было определено, что для достижения адекватного перевода немецких инфинитивных конструкций в аграрном подъязыке целесообразно применять переводческие трансформации, в частности: изменение структуры предложения, членение сложного предложения/объединение простых предложений, смену частей речи (глагол на существительное), изменение состояния (пассивного на активное).

Однако, среди всех трансформаций одним из наиболее употребляемых приемов перевода инфинитивных конструкций была определена компрессия. Выбор способа перевода инфинитивных конструкций в значительной степени зависит от их лексического наполнения.

Ключевые слова: инфинитивные конструкции, способы перевода, компрессия, переводческие трансформации, аграрный подъязык, анализ

TRANSLATION OF GERMAN INFINITIVE CONSTRUCTIONS IN AGRARIAN SUBLANGUAGE

S.M. Amelina, T.S. Kryvoshei

Abstract. *The article deals with ways of translating German infinitive structures in agrarian sublanguage. As the title implies the article describes different problems in translation of German infinitive structures in agrarian sublanguage into Ukrainian language. It gives a detailed analysis of various German infinitive constructions examples taken from selected sundry German professional literature, professional periodic publications and electronic resources. Much attention is given to understanding of German infinitive constructions syntactic descriptions.*

As a result of research it was found out, that the most used German infinitive constructions in modern agrarian sublanguage are: Modalverb + Infinitiv, um. zu + Infinitiv, sein + zu + Infinitiv.

It is reported that expediency of application translating transformations during translation of German infinitive constructions into Ukrainian language is a result of divergences between the grammatical systems of the German and Ukrainian languages. The differences in word order both in simple and in difficult sentences; different semantic filling of infinitive constructions; difference in functional descriptions of similar constructions are mentioned. It is specially noted that there is a necessity for taking into account all these divergences for making adequate translation.

It should be emphasized that most researchers meet in opinion, that infinitive constructions can execute in sentences in various functions like subject, addition, determination, but mainly they come forward as a part of predicate.

It is described in short that this investigation was made by using research methods such as descriptive, structural-semantic method, comparatively-comparable analysis, generalization method and elements of statistical method.

As a conclusion, compression is defined as one of the most used methods of translating infinitive structures.

The article can be of interest to linguists, philologists, translators and foreign language teachers.

Keywords: *infinitive constructions, German language, methods of translation, compression, translation transformations, grammatical systems*

УДК 81' 373.49

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЕВФЕМІЇ В СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

О.В. БАБЕНКО, кандидат філологічних наук, доцент,

E-mail: olena14babenko@ukr.net

ORCID: 0000-0003-0379-4769

Ю.М. БУМАР, студентка магістратури,

Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail: bumarjulia@gmail.com

Анотація. *Стаття присвячена дослідженню явища евфемії в сучасній лінгвістиці на прикладі ЗМІ, адже засоби масової інформації є основним джерелом інформації та є найбільш дієвим інструментом впливу на суспільство.*